

SCIENCE
PROBLEMS.UZ

ISSN 2181-1342

Actual problems of social and humanitarian sciences
Актуальные проблемы социальных и гуманитарных наук

**Ijtimoiy-gumanitar
fanlarning dolzarb
muammolari**

Son 4. Jild 4.

2024

SCIENCEPROBLEMS.UZ

ИЖТИМОЙ-ГУМАНИТАР ФАНЛАРНИНГ ДОЛЗАРБ МУАММОЛАРИ

№ 4 (4) - 2024

**АКТУАЛЬНЫЕ ПРОБЛЕМЫ СОЦИАЛЬНО-
ГУМАНИТАРНЫХ НАУК**

ACTUAL PROBLEMS OF HUMANITIES AND SOCIAL SCIENCES

ТОШКЕНТ-2024

БОШ МУҲАРРИР:

Исанова Феруза Тулқиновна

ТАҲРИР ҲАЙЪАТИ:

07.00.00-ТАРИХ ФАНЛАРИ:

Юлдашев Анвар Эргашевич – тарих фанлари доктори, сиёсий фанлар номзоди, профессор, Ўзбекистон Республикаси Президенти ҳузуридаги Давлат бошқаруви академияси;

Мавланов Уктам Махмасабирович – тарих фанлари доктори, профессор, Ўзбекистон Республикаси Президенти ҳузуридаги Давлат бошқаруви академияси;

Хазраткулов Абдор – тарих фанлари доктори, доцент, Ўзбекистон давлат жаҳон тиллари университети.

Турсунов Равшан Нормуратович – тарих фанлари доктори, Ўзбекистон Миллий Университети;

Холикулов Ахмаджон Боймаҳамматович – тарих фанлари доктори, Ўзбекистон Миллий Университети;

Габриэльян Софья Ивановна – тарих фанлари доктори, доцент, Ўзбекистон Миллий Университети.

08.00.00-ИҚТИСОДИЁТ ФАНЛАРИ:

Карлибаева Рая Хожабаевна – иқтисодиёт фанлари доктори, профессор, Тошкент давлат иқтисодиёт университети;

Насирходжаева Дилафруз Сабитхановна – иқтисодиёт фанлари доктори, профессор, Тошкент давлат иқтисодиёт университети;

Остонокулов Азамат Абдукаримович – иқтисодиёт фанлари доктори, профессор, Тошкент молия институти;

Арабов Нурали Уралович – иқтисодиёт фанлари доктори, профессор, Самарқанд давлат университети;

Худойқулов Садирдин Каримович – иқтисодиёт фанлари доктори, доцент, Тошкент давлат иқтисодиёт университети;

Азизов Шерзод Ўктамович – иқтисодиёт фанлари доктори, доцент, Ўзбекистон Республикаси Божхона институти;

Ҳожаев Азизхон Саидалоҳонович – иқтисодиёт фанлари доктори, доцент, Фарғона политехника институти

Холов Актам Хатамович – иқтисодиёт фанлари бўйича фалсафа доктори (PhD), доцент, Ўзбекистон Республикаси Президенти ҳузуридаги Давлат бошқаруви академияси;

Шадиева Дилдора Хамидовна – иқтисодиёт фанлари бўйича фалсафа доктори (PhD), доцент в.б, Тошкент молия институти;

Шакарров Қулмат Аширович – иқтисодиёт фанлари номзоди, доцент, Тошкент ахборот технологиялари университети

09.00.00-ФАЛСАФА ФАНЛАРИ:

Ҳакимов Назар Ҳакимович – фалсафа фанлари доктори, профессор, Тошкент давлат иқтисодиёт университети;

Яхшиликков Жўрабой – фалсафа фанлари доктори, профессор, Самарқанд давлат университети;

Ғайбуллаев Отабек Мухаммадиевич – фалсафа фанлари доктори, профессор, Самарқанд давлат чет тиллар институти;

Саидова Камола Усканбаевна – фалсафа фанлари доктори, “Tashkent International University of Education” халқаро университети;

Ҳошимхонов Мўмин – фалсафа фанлари доктори, доцент, Жиззах педагогика институти;

Ўроқова Ойсулув Жамолiddиновна – фалсафа фанлари доктори, доцент, Андижон давлат тиббиёт институти, Ижтимоий-гуманитар фанлар кафедраси мудир;

Носирходжаева Гулнора Абдукаҳхаровна – фалсафа фанлари номзоди, доцент, Тошкент давлат юридик университети;

Турдиев Бехруз Собирович – фалсафа фанлари бўйича фалсафа доктори (PhD), доцент, Бухоро давлат университети.

10.00.00-ФИЛОЛОГИЯ ФАНЛАРИ:

Ахмедов Ойбек Сапорбаевич – филология фанлари доктори, профессор, Ўзбекистон давлат жаҳон тиллари университети;

Кўчимов Шухрат Норқизилович – филология фанлари доктори, доцент, Тошкент давлат юридик университети;

Ҳасанов Шавкат Аҳадович – филология фанлари доктори, профессор, Самарқанд давлат университети;

Бахронова Дилрабо Келдиёровна – филология фанлари доктори, профессор, Ўзбекистон давлат жаҳон тиллари университети;

Мирсанов Ғайбулло Қулмуродович – филология фанлари доктори, профессор, Самарқанд давлат чет тиллар институти;

Салахутдинова Мушарраф Исамутдиновна – филология фанлари номзоди, доцент, Самарқанд давлат университети;

Кучкаров Раҳман Урманович – филология фанлари номзоди, доцент в/б, Тошкент давлат юридик университети;

Юнусов Мансур Абдуллаевич – филология фанлари номзоди, Ўзбекистон Республикаси Президенти ҳузуридаги Давлат бошқаруви академияси;

Саидов Улугбек Арипович – филология фанлари номзоди, доцент, Ўзбекистон Республикаси Президенти ҳузуридаги Давлат бошқаруви академияси.

12.00.00-ЮРИДИК ФАНЛАР:

Ахмедшаева Мавлюда Ахатовна – юридик фанлар доктори, профессор, Тошкент давлат юридик университети;

Мухитдинова Фирюза Абдурашидовна – юридик фанлар доктори, профессор, Тошкент давлат юридик университети;

Эсанова Замира Нормуратовна – юридик фанлар доктори, профессор, Ўзбекистон Республикасида хизмат кўрсатган юрист, Тошкент давлат юридик университети;

Ҳамроқулов Баҳодир Мамашарифович – юридик фанлар доктори, профессор в.б., Жаҳон иқтисодиёти ва дипломатия университети;

Зулфиқоров Шерзод Хуррамович – юридик фанлар доктори, профессор, Ўзбекистон Республикаси Жамоат хавфсизлиги университети;

Хайитов Хушвақт Сапарбаевич – юридик фанлар доктори, профессор, Ўзбекистон Республикаси Президенти ҳузуридаги Давлат бошқаруви академияси;

Асадов Шавкат Ғайбуллаевич – юридик фанлар доктори, доцент, Ўзбекистон Республикаси Президенти ҳузуридаги Давлат бошқаруви академияси;

Утемуратов Махмут Ажимуратович – юридик фанлар номзоди, профессор, Тошкент давлат юридик университети;

Сайдуллаев Шахзод Алиханович – юридик фанлар номзоди, профессор, Тошкент давлат юридик университети;

Ҳакимов Комил Бахтиярович – юридик фанлар доктори, доцент, Тошкент давлат юридик университети;

Юсупов Сардорбек Баходирович – юридик фанлар доктори, доцент, Тошкент давлат юридик университети;

Амиров Зафар Актамович – юридик фанлар бўйича фалсафа доктори (PhD), Ўзбекистон Республикаси Судьялар олий кенгаши ҳузуридаги Судьялар олий мактаби;

Жўраев Шерзод Юлдашевич – юридик фанлар номзоди, доцент, Тошкент давлат юридик университети;

Бабаджанов Атабек Давронбекович – юридик фанлар номзоди, доцент, Тошкент давлат юридик университети;

Раҳматов Элёр Жумабоевич – юридик фанлар номзоди, Тошкент давлат юридик университети;

13.00.00-ПЕДАГОГИКА ФАНЛАРИ:

Хашимова Дильдархон Уринбоевна – педагогика фанлари доктори, профессор, Тошкент давлат юридик университети;

Ибрагимова Гулнора Хавазматовна – педагогика фанлари доктори, профессор, Тошкент давлат иқтисодиёт университети;

Закирова Феруза Махмудовна – педагогика фанлари доктори, Тошкент ахборот технологиялари университети ҳузуридаги педагогик кадрларни қайта тайёрлаш ва уларнинг малакасини ошириш тармоқ маркази;

Қаюмова Насиба Ашуровна – педагогика фанлари доктори, профессор, Қарши давлат университети;

Тайланова Шохидат Зайниевна – педагогика фанлари доктори, доцент;

Жуманиёзова Муҳайё Тожиевна – педагогика фанлари доктори, доцент, Ўзбекистон давлат жаҳон тиллари университети;

Ибрахимов Санжар Урунбаевич – педагогика фанлари доктори, Иқтисодиёт ва педагогика университети;

Жавлиева Шахноза Баходировна – педагогика фанлари бўйича фалсафа доктори (PhD), Самарқанд давлат университети;

Бобомуротова Латофат Элмуродовна – педагогика фанлари бўйича фалсафа доктори (PhD), Самарқанд давлат университети.

19.00.00-ПСИХОЛОГИЯ ФАНЛАРИ:

Каримова Василя Маманосировна – психология фанлари доктори, профессор, Низомий номидаги Тошкент давлат педагогика университети;

Ҳайитов Ойбек Эшбоевич – Жисмоний тарбия ва спорт бўйича мутахассисларни қайта тайёрлаш ва малакасини ошириш институти, психология фанлари доктори, профессор

Умарова Навбахор Шокировна – психология фанлари доктори, доцент, Низомий номидаги Тошкент давлат педагогика университети, Амалий психология кафедраси мудири;

Атабаева Наргис Батировна – психология фанлари доктори, доцент, Низомий номидаги Тошкент давлат педагогика университети;

Шамшетова Анжим Караматдиновна – психология фанлари доктори, доцент, Ўзбекистон давлат жаҳон тиллари университети;

Қодиров Обид Сафарович – психология фанлари доктори (PhD), Самарканд вилоят ИИБ Тиббиёт бўлими психологик хизмат бошлиғи.

Содиқова Шоҳида Мархабобевна – социология фанлари доктори, профессор, Ўзбекистон халқаро ислом академияси.

22.00.00-СОЦИОЛОГИЯ ФАНЛАРИ:

Латипова Нодира Мухтаржановна – социология фанлари доктори, профессор, Ўзбекистон миллий университети кафедра мудири;

Сеитов Азамат Пўлатович – социология фанлари доктори, профессор, Ўзбекистон миллий университети;

23.00.00-СИЁСИЙ ФАНЛАР

Назаров Насриддин Атақулович – сиёсий фанлар доктори, фалсафа фанлари доктори, профессор, Тошкент архитектура қурилиш институти;

Бўтаев Усмонжон Хайруллаевич – сиёсий фанлар доктори, доцент, Ўзбекистон миллий университети кафедра мудири.

ОАК Рўйхати

Мазкур журнал Вазирлар Маҳкамаси ҳузуридаги Олий аттестация комиссияси Раёсатининг 2022 йил 30 ноябрдаги 327/5-сон қарори билан тарих, иқтисодиёт, фалсафа, филология, юридик ва педагогика фанлари бўйича илмий даражалар бўйича диссертациялар асосий натижаларини чоп этиш тавсия этилган илмий нашрлар рўйхатига киритилган.

Ижтимоий-гуманитар фанларнинг долзарб муаммолари” электрон журнали 2020 йил 6 август куни 1368-сонли гувоҳнома билан давлат рўйхатига олинган.

Муассис: “SCIENCEPROBLEMS TEAM” масъулияти чекланган жамияти

Таҳририят манзили:

100070. Тошкент шаҳри, Яккасарой тумани, Кичик Бешёғоч кўчаси, 70/10-уй. Электрон манзил: scienceproblems.uz@gmail.com

Боғланиш учун телефонлар:

(99) 602-09-84 (telegram).

МУНДАРИЖА

07.00.00 – ТАРИХ ФАНЛАРИ

<i>Qurbonov Murodjon Dehqonboy o'g'li</i> "KASHKULI SALIMIY" ASARIDA USMONIY HUKMDORLAR TARIXINING YORITILISHI.....	12-17
<i>Ismoilova Diyoraoy Xursandjon qizi</i> AMIR NASRULLOH DIPLOMATIYASI	18-23
<i>Tursunov Farrux Fulomovich</i> ЎЗБЕКИСТОН ҲУДУДИДАГИ ТОЖИКЛАРГА ХОС УРФ-ОДАТ ВА МАРОСИМЛАР	24-28
<i>Usmonaliyev Isroiljon Ibrohimjon o'g'li</i> FARG'ONA VODIYSIDA "O'ZBEK" ETNONIMINING TARQALISHI	29-34
<i>Djurayev Ikrom Nematovich</i> YEVIROOSIYO CHORVADOR QABILALARINING FARG'ONA VODIYSIGA KIRIB KELISHI.....	35-40
<i>Esanova Nilufar Pulatovna</i> MUSTAQILLIK YILLARIDA O'ZBEKISTONDA YENGIL SANOAT SOHASIDAGI O'ZGARISHLAR	41-46
<i>Abduraхимова Сабоҳат Эргаш қизи</i> БУХОРО АМРЛИГИ ДАВРИДА ЧИРОҚЧИ ТУМАНИНИНГ ИЖТИМОЙ-СИЁСИЙ ТАРИХИ	47-53
<i>Toshturov Shuxrat</i> MUSTAQILLIKKACHA BO'LGAN DAVRDA NAVOIY VILOYATI SANOAT KORXONALARINING EKOLOGIK MUHITGA TA'SIRI	54-60
<i>Kanimkulov Olimjon Sheraliyevich</i> AKADEMIK YAHYO G'ULOMOV FAOLIYATI HAQIDA QAYDLAR ("XORAZMNING SUG'ORILISH TARIXI" ASARI MISOLIDA).....	61-65
<i>Begniyazova Gozzal Allambergenovna</i> QORAQALPOQ XALQ ERTAKLARINING YIG'ILISHI VA NASHR QILINISHI.....	66-70

08.00.00 – ИҚТИСОДИЁТ ФАНЛАРИ

<i>Султонов Баходир Файзуллаевич, Тураева Гулизахро Каххоровна, Норбўтаев Бахтиёр Абдурахимович</i> СИРДАРЁ ВИЛОЯТИ ҚИШЛОҚ ХЎЖАЛИГИДА ДОНЛИ ЭКИНЛАР ХОСИЛДОРЛИГИНИНГ 2024-2027 ЙИЛГАЧА БЎЛГАН ПРОГНОЗ ПАРАМЕТРЛАРИ.....	71-78
<i>Abdiganieva Zarapshan Salievna</i> YANGI O'ZBEKISTONDA AHOLI TURMUSH DARAJASINI OSHIRISHDA TADBIRKORLIKNI RIVOJLANTIRISH ISTIQBOLLARI	79-85
<i>Otaxonova Odinaxon Inomovna</i> QORAMOLCHILIK MAHSULOTLARI IQTISODIY SAMARADORLIGINI OSHIRISHDA OZUQA BAZASINI YAXSHILASHNING ILMIY-NAZARIY ASOSLARI	86-94
<i>Рахимов Ойбек Бахтиёрович</i> СУҒУРТА ХИЗМАТЛАРИ БОЗОРИДА МАРКЕТИНГ ФАОЛИЯТИНИ РЕЖАЛАШТИРИШ АСОСЛАРИ	95-99
<i>Хушмурадов Оман Намозович</i> СУВ ХЎЖАЛИГИНИ БОШҚАРИШНИНГ АСОСИЙ ЙЎНАЛИШЛАРИ	100-110

<i>Saitkamolov Muxammadxo'ja Sobirxo'ja o'g'li, Karabayev Rustam Zafarovich</i> BULUTLI TEXNOLOGIYALAR ASOSIDA BIZNES JARAYONLARNI TASHKIL ETISH YO'LLARI	111-125
<i>Фаттахова Муниса Абдухамитовна</i> ПОНЯТИЕ И ПУТИ ЭФФЕКТИВНОГО УПРАВЛЕНИЯ КРЕДИТНЫМ ПОРТФЕЛЕМ КОММЕРЧЕСКИХ БАНКОВ	126-133
<i>Isayev Jahongir Muzaffarovich</i> SANOAT KORXONALARINI RIVOJLANTIRISHDA AXBOROT TIZIMINI TA'MINLASH IQTISODIY МЕХАНИЗМНИНГ АСОСИЙ YO'NALISHI SIFATIDA	134-140
09.00.00 – ФАЛСАФА ФАНЛАРИ	
<i>Tilavova Umida Qahramonovna</i> RAQAMLI JAMIYATLAR TIZIMIDA INFORMATSION ETIKA KATEGORIYA VA ТАМОУЙЛЛАРИНИНГ АНАМИЯТИ	141-147
<i>Yulchiyev Avazbek Maxamadjonovich</i> IJTIMOIY TEXNOLOGIYALAR HAQIDAGI G'OYALARNING SHAKLLANISH EVOLYUTSIYASI	148-154
<i>Каримова Гулчеҳра Абдукаримовна</i> ДУНЁ ДИНЛАРИ ВА ТАЪЛИМОТЛАРДА ОТАЛИКНИ ТУШУНИШ ВА УНИНГ ЎЗИГА ХОС ЖИХАТЛАРИ	155-163
<i>Turabova Sevara Kattaqulovna</i> ISLOM FALSAFASIDA DALILLASH VA VAHS YURITISH USULI ZAMONAVIY ARGUMENTLASH NAZARIYASI TALQINIDA	164-168
<i>Muminov Nozim Naimovich</i> THE PHENOMENOLOGICAL APPROACH IS THE KEY TO UNDERSTANDING THE SPREAD AND TRANSFORMATION OF SUFISM IN THE WEST	169-175
<i>Турсунов Мухиддин Болтаевич</i> СОЦИАЛЬНЫЕ АСПЕКТЫ ФОРМИРОВАНИЯ СОВРЕМЕННОЙ МОЛОДЁЖИ	176-180
<i>Mamarasulov Ulug'bek Umirzoqovich</i> SPORT TURLARINING FALSAFIY-ESTETIK TANLILI	181-184
10.00.00 – ФИЛОЛОГИЯ ФАНЛАРИ	
<i>Исанова Феруза Тулқиновна</i> ЎЗБЕК ТИЛИДА ХАЛҚАРО ҲУҚУҚ СОҲАСИГА ОИД ЛЕКСИК БИРЛИКЛАР ВА УЛАРНИНГ ЎЗИГА ХОС ЖИХАТЛАРИ	185-191
<i>Петрухина Наталья Михайловна</i> КОРАНИЧЕСКИЕ МОТИВЫ В ТВОРЧЕСТВЕ А.С.ПУШКИНА И ЕГО СОВРЕМЕННИКОВ	192-197
<i>Исаров Оман Рисалиевич</i> ЎЗБЕК ВА ИНГЛИЗ ТИЛЛАРИДА ТАКСИС КОНВЕРБИАЛ ВЕРБАЛИЗАЦИЯСИ	198-205
<i>Родина Ирина Витальевна</i> АНТИНОМИЧЕСКАЯ ПАРА «МЕСТЬ» И «ПРОЩЕНИЕ» В ПОВЕСТИ-СКАЗКЕ Л. БОРОДИНА «ГОД ЧУДА И ПЕЧАЛИ»	206-211
<i>Ataeva Gulchekhra Bakhtiyorovna</i> THE ROLE OF IDIOMS IN ENHANCING BUSINESS COMMUNICATION: A STUDY ON THE USAGE OF IDIOMS IN BUSINESS LETTERS	212-220

<i>Erkinova Marxobo</i> ASSOTSIATIV MAYDON HOSIL QILISHDA LINGVISTIK OMILLARNING O'RNI	221-229
<i>Gulyamova Shahzoda Baxtiyor qizi</i> O'ZBEK VA INGLIZ TILLARIDAGI MATNLARNING SINTAKTIK STRUKTURASI VA PRAGMATIK XOSLANISHI	230-234
<i>Batyrkhanova Madina Oybekovna</i> THE SOMATIC CULTURAL CODES IN THE STUDY OF ENGLISH, RUSSIAN AND UZBEK PHRASEOLOGISMS	235-244
<i>Aslonov Shahram Sherzod ugli, Saidova Marjona Abdimutal qizi</i> PECULIARITIES OF TRANSLATION OF POLITICAL TEXTS IN SIMULTANEOUS INTERPRETATION	245-250
<i>Olimova Dilafruzxon Baxtiyorjon qizi</i> INGLIZ VA O'ZBEK TILLARIDA SUBYEKTIV VAHONING IFODALANISHI	251-254
<i>Bobojonov Dilshod Jumaqul o'g'li</i> INGLIZ VA O'ZBEK GAZETA SARLAVHALARIDA PUBLISISTIK USLUB BELGILARINING NAMOYON BO'LISHI	255-260
<i>Абдуллаева Нилуфар Рамазоновна, Шаймарданова Мухлиса Усмановна</i> СЕМАНТИЧЕСКИЙ АНАЛИЗ КОНЦЕПТА “РАСТЕНИЕ” В СОПОСТАВЛЯЕМЫХ ЯЗЫКАХ	261-266
<i>Хайруллоева Сitora Lutfulloevna</i> PSYCHOLOGICAL NOVELS OF US AND THE DEVELOPMENT OF PSYCHOLOGYSMS	267-272
<i>Qudratova Muxiba Kamolovna</i> “LYUIS KERROLLNING ALISA MO' JIZALAR MAMLAKATIDA ASARIDAGI HAYVON OBRAZLARINING O'ZIGA XOS XUSUSIYATLARI”	273-279
<i>Убоженко Анна Станиславовна</i> ОСОБЕННОСТИ ТЮРКСКИХ ЗАИМСТВОВАНИЙ В РУССКОМ ЯЗЫКЕ	280-285
<i>Тухтаева Наргисхон Исамутдиновна</i> ОТРАЖЕНИЕ ДУХОВНОГО УПАДКА ОБЩЕСТВА И ЕГО ПОСЛЕДСТВИЙ В ХУДОЖЕСТВЕННОЙ ЛИТЕРАТУРЕ	286-292
<i>Gulnora Xolmurodova Sattorovna, Bo'ronova Mekkamtosh Xoliqulovna</i> INGLIZ VA O'ZBEK LISONIY MANZARASIDA MAQOLLARNING O'RNI	293-297
<i>Алибаева Лола Намазовна</i> ЖЕНСКИЕ ОБРАЗЫ В РАССКАЗАХ Л. ПЕТРУШЕВСКОЙ	298-303
<i>Eshqurbonova Aziza Bozor qizi</i> DIALOGIK NUTQDA SAVOLLARNING IFODALANISHI	304-308
<i>Norova Rahima Fayzulloevna</i> O'ZBEK VA INGLIZ ADABIY ERTAKCHILIGIDAGI SEHRLI VOSITALARNING QO'LLANISHIDA O'XSHASH JIHATLAR	309-316
<i>Egamberdiyeva Iroda Abdurahimovna</i> TRANSLATIONS OF HISTORICAL WORKS INTO ENGLISH	317-323
<i>Axmedova Adolat Ravshan qizi</i> GASTRANOMIYA TUSHUNCHASI HAMDA GASTRANOMIK REKLAMA MATNLARI	324-330

<i>Asqarova Madina Boymurod qizi</i> KORPUS LINGVISTIKASIDA MATN ANNOTATSIYASINING LINGVISTIK MUAMMOLARI	331-334
--	---------

<i>Калниязов Есемурат Шамшетович</i> ГОСТЕВОЙ ЭТИКЕТ И СИСТЕМА ЦЕННОСТЕЙ	335-342
---	---------

12.00.00 – ЮРИДИК ФАНЛАР

<i>Bahodir To'raev</i> HUQUQIY MADANIYAT VA HUQUQIY TARBIYANING DEMOKRATIK DAVLAT RIVOJLANISHIDAGI ROLI	343-351
---	---------

<i>Турсоатов Содиқ</i> РАҒБАТЛАНТИРУВЧИ ҲУҚУҚИЙ СИЁСАТ ТУШУНЧАСИ ВА УНИНГ МАЗМУН-МОҲИЯТИ	352-357
--	---------

<i>Хидиров Фурқат Шукуруллаевич</i> МАҲАЛЛА ҲУҚУҚ-ТАРТИБОТ МАСКАНИ ФАОЛИЯТИНИ ТАШКИЛ ЭТИШ ТАРТИБИНИНГ АСОСИЙ ВАЗИФАЛАРИ	358-363
---	---------

<i>Рахимбаев Уткир Файзуллаевич</i> ПРАВОВЫЕ АСПЕКТЫ КРИТЕРИЕВ ОЦЕНКИ ИНФРАСТРУКТУРЫ И СЕРВИСА ДЛЯ ТУРИСТОВ	364-372
---	---------

<i>Турсынбаев Азизбек Халмурзаевич</i> МЕЖВЕДОМСТВЕННОЕ ВЗАИМОДЕЙСТВИЕ КАК СПОСОБ РЕАЛИЗАЦИИ ИСПОЛНИТЕЛЬНОЙ ВЛАСТИ	373-377
--	---------

<i>Yakubov Abduraxmon Turayevich</i> TA'LIM HUQUQINING HUQUQIY SAVODXONLIKNI AMALGA OSHIRISHDAGI O'RNI	378-382
---	---------

<i>Rasulov Salimbek Baxtiyor o'gli</i> YEVROPA KENGASHINING KORRUPSIYA UCHUN JINOIY JAVOBGARLIK BO'YICHA KONVENSIYASI – KORRUPSIYAGA QARSHI KURASHNING ZAMONAVIY XALQARO HUQUQIY ASOSLARIDAN BIRI SIFATIDA	383-387
---	---------

13.00.00 – ПЕДАГОГИКА ФАНЛАРИ

<i>Хайров Расим Золимхон угли</i> АКТУАЛЬНЫЕ ВОПРОСЫ СОВЕРШЕНСТВОВАНИЯ МЕТОДИЧЕСКОЙ ПОДГОТОВКИ БУДУЩИХ УЧИТЕЛЕЙ ИЗОБРАЗИТЕЛЬНОГО ИСКУССТВА	388-395
--	---------

<i>To'rayev Panji To'xtayevich</i> OLIY TA'LIM MUASSASASIDA KURASHCHILARNI PSIXOLOGIK JIHATDAN TAYYORLASH	396-400
---	---------

<i>Xushnazarova Ma'mura Nodirovna</i> TALABALARNI KASBIY-PEDAGOGIK FAOLIYATGA TAYYORLASHDA IJTIMOYIY FAOLLIKNING AHAMIYATI	401-406
--	---------

<i>Yuldasheva Sayyora Aliaskarovna</i> TA'LIM TIZIMIDA INGLIZ TILINI INTEGRATSION O'QITISH	407-411
---	---------

<i>Turdimurodov Dilmurod Yo'ldoshevich</i> SPORT MASHG'ULOTLARI JARAYONIDA PEDAGOGIK NAZORATNING AHAMIYATI	412-418
---	---------

<i>Абдувахобов Искандер, Гизатулина Ольга Ивановна</i> ОРГАНИЗАЦИЯ ОБРАЗОВАТЕЛЬНОГО ПРОЦЕССА В СМЕШАННЫХ СРЕДАХ ПЕДАГОГИЧЕСКОГО ВУЗА	419-426
<i>Назарова Озода Шавкатовна</i> СОВРЕМЕННЫЕ ПОДХОДЫ И МЕТОДЫ ПРЕПОДАВАНИЯ ИНОСТРАННОГО ЯЗЫКА В ВЫСШЕМ УЧЕБНОМ ЗАВЕДЕНИИ	427-432
<i>Pirnazarova Sevara Doniyor qizi</i> OLIQ O'QUV YURLARIDA XORIJIY TILNI O'QITISHDA O'YIN USULLARINI QO'LLASH	433-438
<i>Ko'ziyeva Gulnoza Maxamadaliyevna</i> BOSHLANG'ICH SINFI O'QITUVCHILARINING PEDAGOGIK SALOHİYATINI OSHIRISH METODIKASI	439-444
<i>Умирзокова Сурайё</i> ТАЛАБАЛАРИНИНГ КИНЕТИК ИНТЕЛЛЕКТИНИ РИВОЖЛАНТИРИШНИНГ ХОРИЖИЙ МАМЛАКАТЛАР ТАЖРИБАСИ	445-451
<i>Olimova Nigora</i> MUVAFFAQIYATLI O'RGANISHDA SINFINI BOSHQARISH KO'NIKALARINING AHAMIYATI	452-463
<i>Nabiyeva Firuza Odil qizi</i> “ELEKTROMAGNETIZM” BO'LIMINI O'QITISHDA AMALIY MASHG'ULOTLARNING AHAMIYATI	464-471
<i>Sobirova Oygul Alimovna</i> BO'LAJAK MUSIQA O'QITUVCHILARIDA METODIK KOMPETENTLIKNI RIVOJLANTIRISHNING MAVJUD HOLATINI TAHLILYIY VAHOLASH	472-479
<i>Shermatov G'ulom Kaxxorovich</i> IMPROVING THE TECHNIQUE OF BADMINTON SPORTS TRAINING	480-486
<i>Shamirzayeva Zarifa Xudoyorovna</i> TALABALARDA KASBIY KO'NIKALARNI SHAKLLANISHIDA MIKROTA'LIM O'QITISH TEKNOLOGIYASINING SAMARALI JIHLTLARI	487-492
<i>Ziyadullayeva Dilafruz Xudayberdiyevna</i> O'SMIRLARDA YETAKCHILIK XUSUSIYATLARINI RIVOJLANTIRISHDA KOMPETINSIYAVIY FAOLIYATNING PEDAGOGIK ASOSLARI	493-498
<i>Muydinov Firuzjon Farxodjonovich</i> TIBBIY TA'LIM TALABALARIDA MEDIAKOMPETENTLIKNI RIVOJLANTIRISH METODIKASI	499-505
<i>Egamberdiyeva Feruza Abdimannonovna</i> MULTIMEDIA TEKNOLOGIYALARIGA ASOSLANGAN DASTURIY TA'MINOTNI LOYIHALASH	506-510
<i>Худойбердиева Дурдона Баходир қизи</i> ЛИЧНОСТНО-ОРИЕНТИРОВАННАЯ ТЕХНОЛОГИЯ ОБУЧЕНИЯ В РАБОТЕ С ОДАРЕННЫМИ ДЕТЬМИ ДОШКОЛЬНОГО ВОЗРАСТА	511-516
<i>Курбонов Дониёрбек Кахрамонович</i> ОБУЧЕНИЕ ПОЭЗИИ С ПРИМЕНЕНИЕМ СТРАТЕГИИ РАЗВИТИЯ КРИТИЧЕСКОГО МЫШЛЕНИЯ	517-524

Shamsiddinov G'iyos Xusniddin o'g'li, Jurayeva Feruza Baxtiyor qizi

IQTISODIYOT YO'NALISHI TALABALARIGA EKONOMETRIKA FANINI O'TISHNING

INTERAKTIV USULLARI 525-532

Эрназаров Алишер Эргашевич, Бекмурадов Зариф Хуррамович

ЎҚУВ МАШҒУЛОТЛАРИНИНГ МОДУЛЛИ ВА ЛОЙИҲАЛАШТИРИЛГАН ТУРЛАРИ ҲАМДА

АХБОРОТ ТЕХНОЛОГИЯЛАРИДАН ФОЙДАЛАНИШ 533-539

Ismoilova Diyoraoy Xursandjon qizi
Termiz davlat universiteti, 2-kurs magistri
e-mail: diyoraoy@mail.ru

AMIR NASRULLOH DIPLOMATIYASI

Annotatsiya. Maqolada Amir Nasrullo olib borgan diplomatik munosabatlar va shu yo'nalishdagi chora-tadbirlar o'z ifodasini topgan. Amir Nasrullo tashqi siyosiy hamda diplomatik masalalarda hukmdor sifatida Buxoro manfaatlarini ustun qo'yib aql bilan faoliyat yuritgan. Shu asnoda uning Eron, Rossiya, Angliya bilan diplomatik munosabatlari muhim ahamiyatga ega.

Kalit so'zlar: Muhammadshoh, turkmanlar, Jozef Vulf, Charlz Stoddart, Artur Konolli, mustamlakachilik rejalari, ochiq siyosat.

Ismailova Diyoraoy Khursanjon kizi
Termez State University, 2nd year master student

DIPLOMACY OF AMIR NASRULLAH

Abstract. In the article are expressed the diplomatic relations conducted by Amir Nasrullah and measures in this direction. Amir Nasrullah, as a ruler in foreign political and diplomatic matters, acted intelligently, putting the interests of Bukhara first. In this context, are important his diplomatic relations with Iran, Russia, England.

Key words: Muhammad Shah, Turkmens, Joseph Wolfe, Charles Stoddart, Arthur Connolly, colonial plans, open policy.

Исмаилова Диёраой Хурсанджон кизи
Термезский государственный университет, магистр 2 курса

ДИПЛОМАТИЯ АМИРА НАСРУЛЛЫ

Аннотация. В статье изложены дипломатические отношения, проводимые Амиром Насруллоу, и меры в этом направлении. Амир Насрулла как правитель во внешнеполитических и дипломатических вопросах действовал разумно, ставя интересы Бухары на первое место. В этом контексте важны его дипломатические отношения с Ираном, Россией, Англией.

Ключевые слова: Мухаммад Шах, туркмены, Джозеф Вулф, Чарльз Стоддарт, Артур Коннолли, колониальные планы, открытая политика.

DOI: <https://doi.org/10.47390/SPR1342V4I4Y2024N02>

Kirish. Buxoro xonligida Amir Nasrullo hokimiyatga kelgach asosiy e'tiborini xonlikni markazlashtirishga, o'z manfaatini davlat va xalq manfaatidan ustun qo'ygan saroy amaldorlariga qarshi kurashga, davlat hududini kengaytirishga qaratgan. Shunga qaramay Amir Nasrullo tashqi aloqalarga ham alohida e'tibor bergan. Buxoro amirligidagi savdo va diplomatik munosabatlar tarixida amir Nasrulloning ham faoliyatini alohida ta'kidlab o'tish kerak.

Buxoro amirligi tashqi siyosati tarixida Eron davlati o'rtasidagi diplomatik aloqalar ham muhim o'rin tutgan. Manbalarda Eron davlati bilan diplomatik aloqalarni mustahkamlashda Amir Nasrullohning faoliyati alohida ko'rsatib o'tilgan. Xususan, ta'kidlab o'tish joizki Amir Nasrullo tashqi siyosiy va diplomatik masalalarda muhim geopolitik ahamiyatga ega bo'lgan masalalarni hal qilishga erishadi. Bu albatta amirning shaxsiyati bilan bog'liq deb izohlash mumkin. Chunki Amir Nasrullo tabiatan juda qat'iyatli inson bo'lgan. Bu haqida bir qancha manbalarda ham eslatib o'tilgan.

Adabiyotlar tahlili va metodologiya. Ahmad Donishning yozishicha, "Amir Nasrullo vazmin va qo'rqmas, qattiqqo'l va zukko hukmdor edi. U o'z hukmronligi davrida el va ulusda fitna chiqarishda nom qozongan, markaziy hokimiyatga qarshi urug'-qabilalarning turli isyonlarida qatnashgan yoki ilgari amirlarga nisbatan ko'rnamaklik qilganlarning barchasini jazoladi va yo'q qildi. O'z tarafdorlariga esa ko'p yaxshiliklar qildi va mehribonlik ko'rsatdi. Uning mulklari kengaygan. Qo'qondan Kesh (Shahrisabz)gacha bo'lgan butun mamlakatlar unga bo'ysungan". [1]

1844-yilda Erondan kelgan Muhammadshoh boshchiligidagi elchilik faoliyatini ko'rib chiqadigan bo'lsak yuqoridagi fikrimiz o'z isbotini topadi. Tarixiy manbalarda qayd etilishicha ushbu elchilik zimmasiga quyidagi 3 ta vazifa yuklatilgan: [6]

1. Buxoroda saqlanayotgan eronlik asirlarni ozod qilish vazifasini muhokama qilish;
2. Turkmanlar hamda Marv viloyati bilan bog'liq masalalarda kelishuvga erishish;
3. Buxoroda tutqunlikda bo'lgan ingliz fuqarosi Jozef Vulfni ozod qilish masalasini ko'rib chiqish.

Eron elchisi Buxoroda saqlanayotgan asirlarni qadimiy an'ana va odatlarga ko'ra ulamolarning fatvolari asosida davom etib kelayotgani, asirlar naqd pulga sotib olingani sababli Eronga qaytarilmasligini inobatga olib, bunday huquqiy muammolarni bartaraf etish uchun ikki davlat o'rtasida o'zaro aloqalarni yanada mustahkamlashga qaratilgan amirning takliflarini qabul qiladi. Eron elchisi ikkinchi masala, ya'ni Marv viloyatidagi siyosiy ahvol masalasida Buxoro amiri unga ushbu hududdagi siyosiy ahvolning naqadar murakkabligini tushuntirib, Marv hokimi aholi talabi asosida tayinlanganini, turkman urug'lari Buxoro amirligiga qarshi harakatlar uyushtirganini ta'kidlab, Marv vohasini qayta obod qilish zarurligini, aks holda, Marvni hech kim boshqara olmasligini bildiradi. Uchinchi masala bo'yicha munozara ancha keskin kechadi, chunki bu masala inglizlarning Buxoroda, umuman, O'rta Osiyodagi, josuslik faoliyati bilan bog'liq edi. O'rta Osiyoda josuslik faoliyatini amalga oshirish uchun Eron orqali polkovnik Charlz Stoddart (1806–1842) va kapitan Artur Konolli (1807–1842)lar yuborilgan edi. Ushbu ikki elchi amir Nasrullo tomonidan qatl etilgan bo'lib, amir ularning yovuz niyatda ekanligidan boxabar edi.

Ikki elchini ozod etish maqsadida Eron vositachiligidan foydalangan inglizlar Eron orqali Joseph Wolffni yuboradi. Joseph Wolff ham ikki josusning sherigi sifatida qamoqqa olinadi. Eron elchisi Buxoro amiriga ingliz fuqarosi Joseph Wolffni izzat-ikrom bilan topshirishni so'raydi.

Muhokama. Amir Nasrullo tashqi siyosiy va diplomatik munosabatlarda Buxoro amirligining xalqaro aloqalardagi obro'sini, davlatning ichki va tashqi xavfsizligi masalalarini, Eron davlati bilan bo'ladigan keyingi aloqalarni mustahkamlash, o'z navbatida Eron—Buyuk Britaniya siyosiy munosabatlarini ijobiylashtirish maqsadida Joseph Wolffni hamda Eron asirlarini ozod qilishga qaror qiladi.

Amir Nasrullo Eron elchisi bilan Subhonqulibekni sovg'a-salomlar bilan Eron davlatiga elchi qilib yuboradi. Eron elchisi Subhonqulibekni, Joseph Wolffni va eronlik asirlarni olib, Buxoroni tark etadi.

Buxoro amirligi bilan Eron davlati o'rtasidagi munosabatlarda eng o'tkir masalalardan biri — asirlar masalasi bo'lganligi sababli, bunday omil ikki davlatning o'zaro tashqi siyosiy va diplomatik aloqalarning rivojiga to'siq bo'lib turardi. Ikki davlatning hech biriga itoat etmaydigan ko'chmanchi qabilalar va urug'lar karvon yo'llarida va chegara hududlarida turli talon-torojlarni amalga oshirib, asirlarni Buxoro yoki boshqa shaharlar bozorlarida sotardilar. Bunday ko'rinishdagi insonlar savdosidan taraflar, ya'ni sotuvchi va oluvchilar manfaatdor bo'lganligi sababli qul savdosini butunlay barham toptirish mushkul edi. Ushbu muammoning ijtimoiy-siyosiy mohiyatidan tashqari, g'oyaviy asosi ham mavjud bo'lib, u sunniy va shia mazhablari o'rtasidagi tafovutlar bilan belgilanar edi.

Bunday fikrning bahsli munozaraga mansubligini inobatga olib, ikki davlat o'rtasida tinch-totuvlik aloqalarini o'rnatish maqsadida Amir Nasrullo vaqti-vaqti bilan Usmonlilar imperiyasi sultoniga elchilar yuborib, masalaning shar'iyiligini aniqlashga harakat qilar va uning huquqiy yechimini topish maqsadida buyuk ulamo-yu mujtahidlarning asarlarini yuborishni iltimos qilar edi. Mazkur huquqiy muammoni bartaraf etishga imkon beruvchi huquq manbalarini olib kelish amir tomonidan ikki elchilikka topshirilgan edi.

XIX asrning ikkinchi yarmida Hindistonda mustahkam o'rnashib olgan inglizlar o'zlari tuzgan Ost-Indiya kompaniyasi orqali mustamlakachilik rejalarini amalga oshira boshlaydilar. Shu maqsadda Ost-Indiya kompaniyasining maxfiy topshiriqlari bilan Buxoroga 1821-1825-yillarda Uilyam Murkroft, Jorj Trebek; 1831-1832-yillarda Aleksandr Byorns; Charlz Stoddart va Artur Konollilar yuboriladi. [3] Bu xabar o'z navbatida Rossiya hukumati uchun tashvishli hisoblanardi. Chunki Rossiya ham O'rta Osiyo hududiga katta qiziqish bildirayotgan edi. Shu sabab ingliz-rus munosabatlari juda keskinlashib ketadi. Rus hukumatiga yetib kelgan ma'lumotlar Rossiyaning Turkistonda o'z ta'sirini o'rnatish borasida faol harakatlar boshlashiga turtki bo'ladi. Shu tarzda Rossiyadan Buxoroga bir necha marta elchilik missiyalari yuboriladi. Shulardan biri bu Butenev missiyasidir.

Butenev missiyasi — Buxoroga yuborilgan chor hukumati josuslik missiyasi (1841-1842). Uning asosiy vazifasi Afg'oniston va Eron orqali Turkistonga kirishga intilayotgan Angliyaga to'sqinlik qilish, Buxoro xonligida Rossiyaning iqtisodiy va siyosiy ta'sirini mustahkamlash, Buxoro tuprog'ining geologik tuzilishini o'rganish va yer osti boyliklarini tekshirish, Buxoro xonligi bilan Rossiya o'rtasida savdo va elchilik munosabatlarini mustahkamlovchi shartnoma tuzish, savdo-sotiqqa oid ma'lumotlar to'plash, Buxoro va unga qo'shni mamlakatlar to'g'risida ma'lumot yig'ish kabilardan iborat edi. Butenev missiyasi tarkibida K. F. Butenev (elchi), F. Bogoslovskiy (tog' injeneri), N. V. Xanikov (geograf), A. Leman (naturalist), Ya. Yakovlev (topograf), Plotnikov (sharqshunos), Chalpanov va Petrov (tog' texniklari), K. Kozlov va Lepeshkov (oltin yuvuvchi mutaxassislar), Aitov (tarjimon) hamda o'nta kazak bo'lgan. Butenev missiyasi 1841-yil 15-mayda Orenburgdan chiqib, 1841-yil 5 avgustda Buxoroga yetib keldi. Butenev missiyasi Zarafshon vodiysida ko'pgina geologik tekshirishlar olib bordi. Natijada yuqori Zarafshonda yer osti boyliklaridan: temir, mis, ko'mir, qo'rg'oshin, grafit, feruza va hatto oltin, kumush borligi aniqlandi. Ammo Butenev missiyasining Buxoro xoni bilan savdo va diplomatik shartnoma tuzish yuzasidan olib borgan muzokaralari uncha natija bermadi. Shunga qaramay, Butenev missiyasi a'zolari Buxoro to'g'risida juda boy geografik, etnografik, tabiiy va tarixiy ma'lumot to'pladilar. Topograf Ya. Yakovlev missiya bosib o'tgan marshrutlarni chizgan va Buxoro xonligining xaritasini tuzgan. 1843-yilda N. V. Xanikovning "Buxoro xonligi tavsifi" kitobi bosilib chiqdi. K. F. Butenevning "Buxoro mineral boyliklari", "Buxorodagi po'lat toblash usuli haqida mulohazalar", "Buxorodagi rus konchilik zavodlari mahsulotini sotishni rivojlantirish to'g'risida" (1842) nomli ilmiy maqolalari hamda

A. Lemanning nemis tilida 1841—42 yillarda Orenburgdan Buxoro va Samarqandga sayohati haqida asari bosilib chiqdi.

Yana bir elchilik missiyasi bu Ignatyev boshchiligidagi missiyadir. Ignatyev missiyasi — rus podsho hukumati tomonidan Xiva xonligi va Buxoro amirligi bilan siyosiy hamda savdo munosabatlari oʻrnatish bahonasida, aslida josuslik maqsadida polkovnik N. P. Ignatyev boshchiligidagi yuborilgan elchilar missiyasi (1858). Ignatyev missiyasi 1858-yilning mayida 50 kishilik qoʻriqchi otryad bilan Orenburgdan chiqib, Amudaryo yoqalab, iyul oyida Xivaga keladi va xon hukumati bilan savdo shartnomasi tuzadi. Soʻngra Buxoroga kelib imtiyozli savdo shartnomasi tuzishga, zindonda yotgan rus fuqaro va asirlarni ozod etishga erishadi. Ignatyev missiyasi toʻplagan maʼlumotlar Turkistonning Rossiya tomonidan istilo etilishida muhim rol oʻynagan.

XIX asrning 20–40-yillarida Buxoro Angliya va Rossiyaga nisbatan ochiq siyosat yuritgan. Har ikki imperiyaning turli josuslari sayohatchilar, elchilar, harbiylar, olimlar niqobi ostida Buxoroda tez-tez boʻlib, amirlik hududi, aholisi, harbiy kuchlari, davlat boshqaruvi va mansabdor shaxslar haqidagi maʼlumotlarni toʻplashgan. Amir Nasrullo ingliz siyosatchilarining asl niyatini payqagach, ularga nisbatan munosabatini va xayrixoh siyosatini oʻzgartirgan. U Rossiya imperiyasiga qarshi kurashda Buyuk Britaniya tomonining „xolis“ yordamini qatʼiy rad qilgan. Ingliz „elchilik missiyalari“ niqobi ostidagi josuslar Buxoroda boʻlib, Rossiyaga qarshi Angliya homiyligidagi Buxoro – Xiva – Qoʻqon ittifoqini tuzishga behuda urinishgan. Oʻzining surbet qiliqlari va dimogʻdorligi, takabbur va kalondimogʻligi, sharqona diplomatiya qoidalarini nazar-pisand qilmaganligi (Ark oldidan ot minib oʻtishi, rasmiy qabul marosimida oʻzini tuta olmasligi va boshqalar) oqibatida amirning farmoni bilan polkovnik Charlz Stoddart zindonga tashlanadi va 1842-yil 17-iyunda boshqa ingliz zobiti Artur Konolli bilan birgalikda Buxoro shahrida qatl qilinadi. [4] Buxoro ulamolari har ikki ingliz zobitiga ular islom dinini qabul qilishsa, gunohlari kechirilishi va oʻzlari tirik qolishlarini aytishganda, ingliz zobitlari rad javobini berishgan. Ingliz zobitlarining oʻldirilishi amir Nasrulloning Yevropa davlatlari, xususan, Angliya bilan munosabatlari yomonlashishiga sabab boʻladi.

1830-yillarning boshlarida Buxoro amirligiga Vest-Indiya kompaniyasining topshirigʻi bilan kelgan leytenant Aleksandr Byorns bilan olib borgan muzokaralar asosida Buyuk Britaniya imperiyasi bilan qisqa muddat boʻlsada, oʻzaro hamkorlik munosabatlari oʻrnatilgan.

Amir Nasrullo ingliz siyosatdonlarining asl niyatini payqagach, ularga nisbatan munosabatini va xayrixoh siyosatini oʻzgartirgan. U Rossiya imperiyasiga qarshi kurashda Buyuk Britaniya tomonining „xolis“ yordamini qatʼiy ravishda rad qilgan. Ingliz „elchilik missiyalari“ niqobi ostida josuslardan leytenant Alexander Byorns(1838), mayor Joseph Wolf(1843), polkovnik Charles Stoddart (1838) va kapitan Arthur Conolly (1842) Buxoroda boʻlib, Rossiyaga qarshi Buyuk Britaniya homiyligidagi Buxoro-Xiva-Qoʻqon ittifoqini tuzishga behuda urinishgan. Oʻzining surbet qiliqlari va dimogʻdorligi, mutakabir va kalondimogʻligi, sharqona diplomatiya qoidalarini nazar-pisand qilmaganligi oqibatida amirning farmoni bilan polkovnik Charles Stoddart zindonga tashlanadi va 1842-yil 17-iyunda boshqa ingliz zobiti kapitan Arthur Conolly bilan birgalikda Buxoro shahrida qatl qilinadi. Buxoro ulamolari har ikki ingliz zobitiga ular islom dinini qabul qilishsa, gustohlilari kechirilishini va oʻzlari tirik qolishlari mumkinligini aytishganda, ingliz zobitlari rad javobini berishgan. Ingliz emissarlarining oʻldirilishi Amir Nasrulloning Yevropa davlatlari, xususan, Buyuk Britaniya bilan munosabatlari darz ketishiga sabab boʻlgan^[30]. Keyinchalik, Amir Nasrullo davlatdan inglizlarning katta boyliklarni olib ketishiga toʻsqinlik qilish maqsadida Buxoro amirligi savdogarlariga naqd pulga inglizlar bilan savdo qilishni qatʼiy taqiqlab qoʻygan.

Ta'kidlab o'tish joizki, XIX asrning ikkinchi yarmida o'zga mamlakatlar hududini istilo qilish, mustamlakachilik jarayonlari avj olgan bo'lib, O'rta Osiyo jumladan, Buxoro amirligi ham bu voqealardan chetda qolmagan. Shunga qaramasdan milliy mustaqillikni saqlash, diniy, ijtimoiy-iqtisodiy va madaniy qaramlik holatiga tushib qolmaslik maqsadida Buxoro amirligining diniy va madaniy jihatdan yaqin bo'lgan Usmoniylar saltanati bilan aloqalarni mustahkamlashga alohida ahamiyat bergan. 1787-1791-yillarda bo'lib o'tgan Rossiya-Usmoniylar urushi Rossiyaning Buxoro amirligidagi mavqeiga kuchli ta'sir qildi. Bu holatni o'sha paytlarda Buxoroda bo'lgan Usmoniylar elchilari har tomondan o'rganib chiqadi. Yuzaga kelgan bunday siyosiy vaziyatdan Usmoniylar hukmdorlari unumli foydalanishgan va Buxoro amirligi bilan yaqinlashishga urinishgan. Usmoniylar imperiyasi va O'rta Osiyo oralig'idagi masofaning uzoqligi, buning ustiga ikki o'rtada shia mazhabidagi Eron davlatining mavjudligi va bu mamlakat bilan raqiblik kabi omillar Usmoniylar va Buxoro davlatlari o'rtasidagi munosabatlarning yetarli darajada rivojlanishiga asosiy to'siqlardan biri edi. Shu sababli, Usmoniylar saltanatiga Buxoro xususidagi ma'lumotlar ancha kech, yoki aniq bo'lmagan holda yetib borgan.

Ma'lumki, Usmoniylar davlati 1792-yilgi Rossiya bilan tuzgan sulhga ko'ra, o'zaro urushlariga O'rta Osiyo xonliklarini jalb etmaslik majburiyatini olgan edi. Suning uchun Turkiya hukmdorlarining XIX asr o'rtalarida xonliklarga yozgan maktublarida Rossiyaga qarshi ittifoq to'g'risida fikrlar uchramaydi.

Natija. Amir Nasrullohning otasi Amir Haydar davrida O'rta Osiyodagi siyosiy voqealarni Usmoniylar sultonlari doimiy kuzatib turadi. Amir Haydar hukmronliging dastlabki yillaridanoq Usmoniylar davlati bilan elchilik aloqalarini o'rnatishga harakat qiladi va taxtga o'tirganligini bildirish maqsadida Devonbegi Eshmuhammad va Mirza Muhammadyusufni Istanbulga yuboradi. Elchi: "Amir Haydar hazratlarining taxtga chiqqanligini bildirgani keldim," deya o'zi bilan olib kelgan amirning nomasini va sovg'a-salomlarni topshiradi. [2] Shundan so'ng turk sultonlaridan quyidagi mazmunda javob olinadi: "Otangizning vafotini eshitib, qayg'uga botdik. Qayg'umizni sizning taxtga chiqqaningiz bir oz bo'lsa-da yengillashtirdi. Izhor qilgan do'stligingiz davomiy bo'lsin". Buxoro amirining maktubiga sulton Salim III (1789-1807) befarq bo'lmagan. U ham Amir Haydar kabi ikki davlat o'rtasida o'zaro aloqalar rivojlanishi tarafdori bo'lgan. Amir Haydar 1815-yilda Usmoniylar sultoni Mahmud II (1808-1839) huzuriga Mirza Muhammadyusufni elchi qilib yuboradi. Amir Haydar maktubida Mahmud II ga nisbatan aytilgan sermulozamat so'zlar va maqtovlardan so'ng, o'ylab: "Biz o'zimizning taqvodor va fazilatli vakilimiz Mirza Muhammad Yusuf qo'riqchiboshini Arabistonning muqaddas yerlarini ziyorat qildik", - deyiladi. Shu bilan birga, maktubda fransuzlarning Rossiyaga tajovuzi, unga qarashli yerlarda buxorolik savdogarlarning mol-mulki talangani va ular orasida yuqorida zikr qilingan Mirzaning ham 1.500 tillolik mollari bo'lgani, sulton o'zining yuksak nufuzidan foydalanib o'sha mollarga umid bog'lab, umidvor bo'lib qolganligi bayon qilingan. Amir Haydar Sharqiy Hindiston kompaniyasi buni uning Usmoniylar sultonidan "...bu yerda fiqh kitoblariga muhtojlik kuchayib ketganligi", ya'ni qattiq tartib-intizom o'rnatish lozimligi, "Hindiston bilan ana shu masalaga oid bir qancha kitoblar keltirildi-yu, ammo ular yetarlilik qilmayotganligi" aytib o'tilgan. Manbalardan ma'lumki, Usmoniylar nafaqat Buxoro amirligi, O'rta Osiyodagi boshqa xonliklar bilan aloqalarini buzishni istamagan. Chunki O'rta Osiyo xonliklari Usmoniylar sultonining islom olamidagi mavqeini tan olar, u bilan aloqalar o'rnatishga urinishar edi. [7] Jumladan, Buxoro amirlari Usmoniy sultonlariga elchilar yuborib, muammoli masalalarning shar'iyiligini aniqlashga harakat qilar va uning talqini uchun kerak bo'lgan buyuk mujtahidlarning asarlarini yuborishni so'rab turishgan. Shunday topshiriqlardan biri Amir Haydar tomonidan Eron va Usmoniylar davlatlariga yuborilgan Ali Rizo elchiga ham

topshirilgan. Buxoro amiri maktubida o'zaro savdo to'siqlarini bartaraf qilish, savdo karvonlarini talovchilarga nisbatan muayyan chora-tadbirlar ko'rish kabi aniq vazifalar ham qayd qilingan. Amir Haydarning ushbu maktubidan ko'rinib turibdiki, ikki mamlakat o'rtasida o'zaro totuvlik va hamjihatlik istagi, azaldan davom etayotgan savdo-sotiqni rivojlantirish, ikki o'rtadagi manfaatdorlik aloqalarini mustahkamlashga intilish kabi jihatlar diplomatik munosabatlarning asosi bo'lgan.

Xulosa. Shu tariqa Buxoro amirligi ham siyosiy, ham ijtimoiy jihatdan tashqi diplomatik aloqalarni olib borgan. Amir Nasrullo o'z hukmronligi davrida diplomatik aloqalarga jiddiy e'tibor qaratgan. Chunki u hukmdor sifatida o'sha davrning siyosiy hamda savdo munosabatidan kelib chiqib diplomatik aloqalar amirlikning hayotida muhim rol o'ynashini juda yaxshi tushungan. Bundan ko'rinib turibdiki Amir Nasrullo xalq va davlat manfaatini ko'zlovchi davlat rahbari bo'lgan.

Adabiyotlar/Literatura/References

1. Ahmad Donish. Risola yoxud mang'itlar xonadoni saltanatining qisqacha tarixi / Tarjima, izohlar va kirish so'zi muallifi Qiyomiddin Yo'ldoshev. – T.: O'zbekiston milliy ensiklopediyasi, 2014. – 144 b.
2. Begnaye D. XIX asrning birinchi yarmida Buxoro amirligining Rossiya bilan savdo aloqalari // ToshDU xabarlar. 1998. 2-son. 36–39-b.
3. To'rayev H. Buxoro tarixi: o'quv qo'llanma. – Buxoro: Durdona, 2020. 201–207-b.
4. История Узбекистана (XVI – первая половина XIX в.) / Ответ. редактор: Д.А. Алимова. – Т.: Фан, 2012. С. 175–193
5. O'zbek diplomatiyasi tarixidan (Tarixiy ocherklar va lavhalar) / Akademik M.M. Xayrullayev tahriri ostida. – T.: 2003. 230-b.
6. Vamberi A. Buxoro yoxud Movarounnahr tarixi. Ikkinchi jild. – T.: Info Capital Group, 2019. 155–206-b.
7. Гулямов Х. Из истории дипломатических отношений России с Бухарским ханством в XVIII в.-Т.:Фан. 1992. -82 с.(2. Gulamov H. From the history of diplomatic relations between Russia and the Bukhara Khanate in the 18th century -T. : Fan. 1992.-82 p.)
8. Bibirajab, Y., & Niginabonu, S. (2024). Historical Geography of Amir Timur State. EUROPEAN JOURNAL OF INNOVATION IN NONFORMAL EDUCATION, 4(1), 7-10
9. Yangiboeva D.U. The Effect of the Russian Empire on the Political Life of the Emirate of Bukhara (1868-1917) //The American Journal of Social Science and Education Innovations, 2(10), 2020. R.171-177.
10. Yangiboeva D.U. Social Activity of Kazi Sharifjon Maxdum //Middle European Scientific Bulletin, Vol 13 (2021). P. 195-199.
11. Yangiboeva D.U. Intellectual Heritage of Sharifjon Maxdum Sadri Ziyo /International Journal of Multicultural and Multireligious Understanding. ISSN 2364-5369 Volume 8, Issue 12 Desember, 2021. Pages: 495-504

SCIENCEPROBLEMS.UZ

ИЖТИМОЙ-ГУМАНИТАР ФАНЛАРНИНГ ДОЛЗАРБ МУАММОЛАРИ

№ 4 (4) – 2024

АКТУАЛЬНЫЕ ПРОБЛЕМЫ СОЦИАЛЬНО- ГУМАНИТАРНЫХ НАУК

ACTUAL PROBLEMS OF HUMANITIES AND SOCIAL SCIENCES

Ижтимоий-гуманитар фанларнинг долзарб муаммолари” электрон журнали 2020 йил 6 август куни 1368-сонли гувоҳнома билан давлат рўйхатига олинган.

Муассис: “SCIENCEPROBLEMS TEAM” масъулияти чекланган жамияти

Таҳририят манзили:

100070. Тошкент шаҳри, Яккасарой тумани, Кичик Бешёғоч кўчаси, 70/10-уй. Электрон манзил:

scienceproblems.uz@gmail.com

Боғланиш учун телефонлар:

(99) 602-09-84 (telegram).